

František Ladislav Čelakovský – Ohlas písní českých (lyrika - výbor)

Jízda k milé

Slunce za horami,
po dolích se stmívá:
Škoda tebe, můj zlatý tatíčku,
že tě zem ukrývá.

Vstávaje, léhaje
na tebe myslívám,
bez žalosti za tvou dobrou duši
k Bohu se modlívám.

Jedna žalost — žalost
jen mi srdce hněte,
že nevidíš, jaké tu na světě
štěstí pro mne kvete.

Kdes ty oves síval,
mně zraje pšenička,
z potu tvého mi na každém poli
dost požeňníčka.

Stodoly mám hojné,
dvory jako bory;
přijde do vás krásná hospodyňka,
dvory, moje dvory!

Ji kdybys ty viděl,
můj starý tatíčku!
zveselil bys jako jabloň v sadě
šedivou hlavičku.

Aj koni, koničku,
kdys býval hříbátkem,
nevěděl jsi, že na tobě budu
jezdit za děvčátkem.

Slunce za horami,
po dolích se stmívá;
spěchej koni, za lesíkem domek,
tam drahá přebývá.

Dárek z pouti

Na Svaté hoře
přál bych si, Bože,
býti kostelníkem,
třeba i zvoníkem
jenom jeden měsíc;
z daleka, široka
přichází do roka

krásných tam děvčátek
kolik tisíc.

Byla tam, byla
taky má milá,
včera se vrátila,
pouti nakoupila
skoro v každém krámu:
bratrům růženečky,
sestrám obrázečky,
ale mně srdýčko
z marcipánu.

Vezmu dva česká,
půjdu do města,
pozlátka nakoupím,
srdéčko polepím,
dám k němu ceduličku:
„Toto je památka
hezkého děvčátka!“
Potom si ji připnu
na klobouk za kytičku.

Nevěrný milý

Ach běda, nebudu
víc chodit pro vodu,
pro vodu, pro vodičku,
k studánce při měsíčku.

Stáli tam za křovím,
kdo — to vám nepovím,
mluvili temným hlasem,
líbal ji — slyšela jsem.

Srdce mé plakalo,
jen se usedalo,
síla mne opustila,
bolest se na mne lila.

Sám ty, milý Bože,
polituj mé hoře,
upokoj lásku tu mou,
smiluj se nad ubohou.

Přece tě, já to vím,
můj milý, oželím;
ale mé lásky k tobě
přestanu želet v hrobě.

Sňatek

Kvete jabloň v sadě,
pod ní keř růžiček;
přelíbezným hlasem
večerním tu časem
zpívává slavíček.

Divná věc, Bože můj!
to stvoření ptačí
z hrdélka outlého
na tolik sladkého
jak zpěvu vystačí!

Ale jest divnější
nad slavíčeků hlásky,
kterak do outlého
srdce panenského
vstoupí tolik lásky.

Ta když v otruchlelém
srdci se rozmůže,
brzo proměněným
tvářičkám červeným
do hrobu pomůže.

Když ráno vstávala,
přišly jsou noviny,
že padl té noci
do těžké nemoci
miláček jediný.

Smutná do kostela
nevěsta spěchala,
a kudy chodila,
k Bohu se modlila,
žalostně plakala.

A když jsou podvečer
klekání zvonili,
všickni jsou lékaři,
jak mladí tak staří,
naději pustili.

Zvoní hrana, zvoní,
panna již nechodí:
ale jako spadlý
kvíteček usvadlý
na lůžko se kloní.

Zvoní trojí hrana,
již nepláče panna:
do stropu dívá se,

z hoře usmívá se,
chvátá cos rukama.

Patří, jak milého
ve pěkném průvodu
šest mládenců neslo,
šest panen vedlé šlo,
krácejí ke hrobu.

Ona v bílém rouše
podále tam stojí:
pak blíže přikleká,
a nic se neleká,
tři hrstky naň hodí.

Když bylo v půlnoci,
slyší hlas nad sebou:
„Stroj se, mé dítě, stroj,
Srdéčko upokoj,
zasnoubím se s tebou.“

V nejpěknější šaty
hned se oblíkala!
Věneček si panna
z rozmarýny sama
do vlasů vplítala.

Větrík od západu
chlad'ounký zavívá:
hosté známou cestou
berou se s nevěstou,
kde ženich přebývá.

Tam, kde bydlí spolu,
ten tichý domeček
má střechu zelenou,
komůrku zavřenou
na věčný zámeček.

Dárek z lásky

Když jsem šel přes lávky,
našel jsem korálky
na pěti šňůřkách navlečené:
dal-li je děvčátku
milý na památku,
bude mít srdéčko zarmoucené.

Každý to dobře ví,
že i ten nejmenší
dáreček z lásky je nejmilejší:
přijde-li k ztracení,

nikdy potom není
stříbrem ani zlatem k nahrazení.

Pocestný

Je to chůze po tom světě —
kam se noha šine:
sotva přejdeš jedny hory,
hned se najdou jiné.

Je to život na tom světě —
že by člověk utek:
ještě nezažil jsi jeden,
máš tu druhý smutek.

Což je pánům! Ti na voze
sedí pěkně v suše,
ale chudý, ten za nimi
v dešti, blátě kluše.

Ej, co já dbám na té cestě
na psoty a sloty,
jen když já mám zdravé nohy,
k tomu dobré boty.

Však na pány v krytém voze
taky někdy trhne:
jednou se jim kolo zláme,
jindy vůz se zvrhne.

A krom toho — až své pouti
přejedem a přejdem,
v jedné hospodě na nocleh
pán nepán se sejdem.

Dětská

Pověz mi, holátko,
zlaté pacholátko,
u koho rád se chováš?
„U mého tatíčka,
děláme koníčka,
houpity, houpity, hou.“

Pověz mi, holátko,
zlaté pacholátko,
koho nejraději líbáš?
„Matinku, matinku,
má hladkou hubinku,
tatíčková píchá.“

Pověz mi, holátko,
zlaté pacholátko,
po kom se ti stýskává?

„Po vás, má babičko,
hruštičku, jablíčko
v kapsáři míváte,
pro mne je chováte.“

Pomoc pro náramnou lásku

Ach, Haničko, má perličko
jediná, jediná!
tys mě na smrt svojí krásou
ranila, ranila.

Jak mi nebe nad hlavou je
vysoko, vysoko,
tak tě chovám ve svém srdci
hluboko, hluboko.

„Nic si z toho, můj Jeníčku,
nedělej, nedělej,
zespod dírku do srdýčka
udělej, udělej.“

Ležím-li na dně srdce
hlubokém, hlubokém,
zas mě vytrousíš po světě
širokém, širokém.“

Vrchní z Kozlova

Pan vrchní z Kozlova
přijel do Rousova
na křtiny;
tu sobě namluvil
ctnou pannu Hejduli,
Němkyni.

On váží čtyry sta,
a panna nevěsta
liber pět,
jako by na vozu
padnul pod pavuzu
z růže květ.

Co panna neváží,
zlatým se dováží
kamenem.
„Hej, Kubo, Kubíku,
měj se ke kozlíku,
pojedu!“

Ze vrat jsou vyjeli,
pole projížděli,
také les:
z kopce nejednoho

s nevěstou vrchního
Pán Bůh snes.

Při samém Kozlovu
běží tam přes vodu
silnice:
řeka je hluboká,
prudká a široká —
Blatnice.

Ach běda, na brodu
zlou měli příhodu
zrovna dnes;
kočár se rozbořil,
a panstvo vyložil

měkce kdes.

Sedláci v půlnoci
z těžké se roboty
vrátili;
z rákosí bahního
jsou pana vrchního
páčili.

Ctný pane ženichu,
kam jste dal nevěstu,
co s vámi včera jela?
„Přeškoda na věky!
Padla mi do řeky,
ona mně uplavala.“

pavuza (pavéza) – silná dřevěná tyč ke zpevnění nákladu na voz

ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. *Ohlas písní ruských. Ohlas písní českých*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1948.

- 1) Co je to ohlasová poezie?
- 2) Která témata se v básních objevují?
- 3) Zobrazují básně venkov, nebo městské prostředí?
- 4) Jaký postoj k prostým lidem autor zaujímá? A jaký k vrchnosti, pánům v básni poslední?
- 5) Má česká lidová poezie hrdinské písně (jako v Ohlasu písních ruských)?
- 6) Čím bojuje lid proti nadvládě?
- 7) Čeho želí synek v básni Jízda k milé?
- 8) Jak hodně si cení hoch marcipánového srdce v Dárku z pouti? Jakou hodnotu má dárek z lásky ve stejnojmenné básni?
- 9) Čeho lituje dívka v básni Nevěrný milý? Co radí dívka chlapci, když jí vyčítá, že ho omámila?
- 10) Proč zemřela dívka v baladické básni Sňatek?
- 11) Co postihlo vrchního z Kozlova a proč?
- 12) Mají i bohatí starosti? Co všechny na konci životní pouti čeká? Jak je v básni Pocestný smrt naznačena?
- 12) Jaký rým je zde nejčastěji použit?
- 13) Jaký jazyk? Je zastaralý (kniha vyšla poprvé v r. 1836)?

Řešení:

- 1) Uměle tvořená poezie – tvorba v duchu lidové poezie. Čelakovský nebyl jediným tvůrcem ohlasové poezie, ale je jediným, jehož poezie nezapadla – byla nejlepší – po dlouholetém sběru ústní lidové slovesnosti a její důkladné znalosti ji dokázal napodobit.
- 2) Láska, smrt, vojna, nevěra, každodenní práci, radost z dárku...
- 3) Venkov (jižní Čechy).
- 4) Laskavý, vyjadřuje něhu, radost... V poslední básni je výsměch, ironie.
- 5) Ne.
- 6) Ironií, satirou, výsměškem (hlavně proti pýše, povýšenosti a hlouposti).
- 7) Že se otec nedožil jeho prosperity a sňatku.
- 8) Velmi, chce si ho „pozlatit“ a vystavit na klobouk. Dárek z lásky je nejcennější, jeho ztráta je velmi srdceryvná.
- 9) Že mu věřila a věnovala mu svou lásku.
- 10) Ze žalu nad padlým ženichem.
- 11) Zlámal se mu kočár, když projížděli brod – nevěsta mu uplavala (byli moc tlustí).
- 12) Sdružený (jeho varianty – většinou aac, bbc, nebo abb acc).
- 13) I po těch téměř 200 letech nepůsobí zastarale – musel být velmi živý, když ho Čelakovský použil.